

DUPĂ REFEFERENDUM.

EFECTELE CRIZEI POLITICE ASUPRA ÎNCREDERII ÎN INSTITUȚII, PROFESII ȘI PARTENERII ROMÂNIEI

Un comentariu de Vasile Dâncu

1

M-au întrebat mulți oameni în ultimele două luni despre efectele bătăliei politice și mediatice de la referendum asupra opiniei publice. Putem spune ceva deocamdată doar despre efectele pe termen scurt, ușor de observat prin interogarea opiniei publice. Din nefericire, polarizarea emoțională extremă, tehnicile de persuasiune și presiune publice folosite, dezbaterea politică dură și tensiunea politică generată de soluția de tipul ”Totul sau nimic”, bâlbâielile și ezitățile instituționale ar putea avea efecte pe termen mediu și lung pe care poate că încă nu le putem intui sau măsura. Un efect l-am arătat în cercetările anterioare: polarizarea politică și recoagularea unui pol de dreapta, în jurul lui Traian Băsescu, alături de rezistența unui curent de opinie puternic în jurul USL, curent care a antrenat și prezența foarte bună la referendum.

Am testat încrederea în anumite profesii care au fost antrenate într-un fel sau altul în polemica de campanie sau în dezbaterea postreferendum, bănuind că profesii cum sunt cea de politician, judecător, procuror sau altele vor avea de suferit în ceea ce privește încrederea publică, lucru care s-a dovedit a se verifica în urma cercetărilor de opinie. Profesii care pierduseră în ultimii ani, ca de exemplu cea de jurnalist, au realizat un salt în ceea ce privește încrederea publică în această perioadă de criză.

1. ÎNCREDEREA ÎN OCUPAȚII ȘI PROFESII, INSTITUȚII ȘI AUTORITĂȚI PUBLICE¹

Jurnaliștii câștigă din criză.

Întrebați dacă tind să aibă sau nu încredere în **presa scrisă**, 51% dintre respondenți dau un răspuns pozitiv; bărbații declară în proporție mai ridicată că tind să aibă încredere în presă decât femeile, în timp de proporția celor care dau un răspuns pozitiv este cu atât mai ridicată cu cât respondenții sunt mai în vârstă (de la 34% în cazul categoriei 18-35 ani la 62% în cazul celei peste 65 de ani). Persoanele cu studii superioare tind să aibă încredere în presă în proporție mai redusă decât cele cu un nivel de educație mai scăzut, iar persoanele din Sudul țării sunt cele care au încredere în presă în cea mai ridicată proporție (55%), în timp ce rezidenții regiunii geografice Moldova sunt cei care au încredere în cea mai redusă proporție (42%).

În **radio** spun că au încredere 66% dintre cei intervievați. Persoanele trecute de vârstă de 50 de ani declară în proporții mai ridicate cum că tind să aibă încredere în acest mijloc de comunicare în masă, în timp ce proporția celor care dau un răspuns pozitiv crește odată cu scăderea nivelului de educație.

2

În **televiziune** tind să aibă încredere mai puțini respondenți decât au în radio: 61%. Cu cât aceștia sunt mai în vârstă, cu atât declară în proporție mai ridicată cum că au încredere în televiziune; același lucru se întâmplă cu cât sunt mai puțin educați. Mediul de rezidență este un alt factor relevant din acest punct de vedere: în timp ce dintre respondenții din mediul urban au încredere în televiziune 56%, în mediul rural proporția acestora este cu 10% mai ridicată.

Încrederea în **internet** este prezentă în rândul a 58% dintre participanții la acest studiu; se remarcă în măsură mai ridicată în rândul bărbaților și a persoanelor sub 50 de ani, precum și în rândul locuitorilor din Sudul țării, comparativ cu cei din celelalte regiuni istorice.

¹ Scala de încredere folosită este diferită de cele folosite de regulă în studiile de opinie românești, fiind preluată din Eurobarometrul 72 din 2009

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_ro_ro_nat.pdf

Justiția pierde

O proporție mai redusă dintre respondenți răspunde afirmativ atunci când întrebarea este „**Tindeți să aveți încredere sau nu în justiție/ sistemul juridic românesc?**”, anume 30%. Cu cât sunt mai educați, cu atât respondenții declară în proporție mai redusă cum că ar avea încredere în justiția din România; de asemenea, locuitorii din Sud sunt cei care au încredere în această instituție în proporție semnificativ mai ridicată decât locuitorii din alte zone ale țării.

O proporție redusă a persoanelor intervievate declară că tind să aibă încredere în **partidele politice** – 12%. Această proporție este mai ridicată în rândul persoanelor trecute de 65 de ani și a celor fără studii sau cu studii elementare și mai redusă în rândul celor sub 50 de ani și a celor cu studii superioare.

Aproape jumătate dintre cei intervievați – 48% - declară că au **încredere în autoritățile publice regionale sau locale**. Încrederea în aceste instituții este mai răspândită în rândul persoanelor peste 50 de ani, precum și în rândul celor fără studii sau cu studii elementare, a persoanelor din mediul rural și a celor care locuiesc în Moldova.

3

În **Parlament** au multă sau foarte multă încredere 40% dintre cei chestionați; persoanele trecute de 50 de ani tind să aibă încredere în Parlament în măsură mai mare decât cele mai tinere.

În **Curtea Constituțională a României** spun că au multă sau foarte multă încredere 41% dintre persoanele chestionate, proporția acestora fiind ușor mai ridicată în rândul femeilor, a persoanelor sub 50 de ani, a persoanelor cu studii superioare, a rezidenților din mediul urban și a celor din Moldova.

5 din 10 respondenți spun că au multă sau foarte multă încredere în **Poliția Română**. Bărbații declară acest lucru în proporție mai ridicată decât femeile.

În **DNA** au încredere multă sau foarte multă, cumulativ, 40% dintre persoanele intervievate. Persoanele sub 35 de ani tind să aibă mai multă încredere în această instituție, la fel persoanele din mediul rural.

În **Parchetul General** au multă sau foarte multă încredere 45% dintre persoanele intervievate; încrederea este mai răspândită în rândul persoanelor de gen masculin, al

persoanelor sub 50 de ani, precum și în rândul persoanelor fără studii sau cu studii elementare, al celor din mediul rural și al rezidenților din Moldova.

Profesia de politician - pe ultimul loc al încrederii publice

16% dintre intervievați spun că au încredere multă sau foarte multă în profesia de **politician**; persoanele trecute de vârsta de 65 de ani declară că au multă încredere în această profesie în proporție semnificativ mai ridicată decât cele mai tinere, la fel cele cu studii elementare sau fără studii și cele care locuiesc în mediul rural.

În profesia de **polițist** declară că au încredere 41% dintre respondenți. Încrederea în această profesie crește odată cu nivelul de educație al persoanelor intervievate.

În profesia de **procuror** spun că au multă sau foarte multă încredere 39% dintre respondenți; cu cât sunt mai tineri și mai educați, cu atât intervievații dau acest răspuns în proporție mai ridicată. Persoanele din mediul rural, de asemenea, declară că au multă sau foarte multă încredere în această profesie în proporție mai ridicată decât cele din mediul urban.

În profesia de **funcționar public** spun că au încredere multă sau foarte multă 37% dintre cei intervievați; cu cât sunt mai în vârstă, cu atât respondenții dau acest răspuns în proporție mai redusă. De asemenea, respondenții din mediul rural tind să aibă mai multă încredere în această profesie.

În profesia de **ziarist** au încredere multă sau foarte multă 53% dintre respondenți, bărbații în proporție ușor mai ridicată decât femeile, la fel persoanele trecute de 35 de ani comparativ cu cele mai tinere. Nivelul de educație este un alt factor relevant în acest sens, odată cu creșterea acestuia crescând și nivelul de încredere de care se bucură profesia de ziarist în rândul respondenților. Persoanele din Transilvania și Banat tind să aibă ușor mai puțină încredere în această profesie decât cele din restul regiunilor țării.

Profesorii se bucură de un nivel ridicat de încredere în rândul populației: 69% declară că au multă sau foarte multă încredere în această profesie. Respondenții cu studii superioare dau aceste răspunsuri în proporție ușor mai ridicată decât cele cu

studii elementare sau medii, la fel și moldovenii comparativ cu locuitorii din celelalte regiuni ale țării.

Profesia de **medic** se bucură de un nivel similar de încredere: 69%. Persoanele cu fără studii sau cu studii elementare tind să declare că au multă sau foarte multă încredere în această profesie într-o proporție ușor mai redusă decât cele care au un nivel mai ridicat de educație.

Majoritatea românilor au încredere atât în profesia de **muncitor** (80%) cât și în cea de **agricultor** (82%). Cea mai multă încredere (86,7%) o au persoanele cu vârste între 51 și 65 de ani. În ceea ce privește profesia de judecător sau avocat se remarcă un nivel de încredere mai scăzut. Astfel, în **profesia de judecător**, 39% din participanții la sondaj afirmă că au foarte multă (12%) sau multă (27%) încredere, iar în ceea ce privește **profesia de avocat**, 41% declară că au încredere. Atât pentru profesia de judecător cât și pentru cea de avocat, cel mai scăzut nivel de încredere îl au respondenții cu vârsta de peste 65 de ani. În profesia de judecător, 22,3% dintre persoanele cu vârsta peste 65 de ani declară că au foarte multă sau multă încredere, iar în cazul profesiei de avocat 22,8% dintre respondenții de peste 65 de ani afirmă că au încredere. De asemenea, raportat la nivelul de școlaritate al intervievaților, *persoanele cu studii superioare au cea mai puțină încredere în judecători*, 33% declarând că au foarte multă sau multă încredere în profesia de judecător. În ceea ce privește mediul de rezidență, nu apar diferențe semnificative legate de încrederea în profesie, dar persoanele din mediul rural tind să aibă mai multă încredere atât în judecători (42,6%) cât și în avocați (49,6%).

Majoritatea persoanelor intervievate afirmă că au încredere în **profesia de militar** (81%). Persoanele de sex masculin tind în mai mare măsură (85,9%) decât persoanele de sex feminin (77,9%) să susțină acest fapt. Se poate observa o diferență a nivelului de încredere și în funcție de mediul de rezidență. Astfel, persoanele din mediul rural tind să aibă mai multă încredere în militari (85,1%) decât cele din mediul urban (78,9%).

2. NOI SI CEILALȚI, STRĂINI ȘI VECINI

Amorsarea unei atitudini antioccidentale

În timpul acestei crize au apărut pentru prima dată în ultimii ani elemente ale unui discurs autarhic, de neamestec al Europei sau SUA în treburile interne ale României. Acest discurs era performat în trecut în general de partide mici, marginale, cu puține șanse de prozelitism. Pentru prima dată însă, discursul unor lideri importanți români, din cadrul unei polemici cu țări occidentale și responsabili europeni, a fost performat în spațiul public. Mai mulți analiști au avertizat că există pericolul nașterii unor tendințe antioccidentale și a unor atitudini extremiste sau naționaliste, mai ales că este vorba despre accente autarhice ale discursurilor unor lideri politici cu popularitate mare, reprezentanți pentru partide care astăzi se află pe primele locuri în sondaje.

De aceea am căutat să măsurăm efectele acestor dezbateri asupra opiniei publice, pentru a descoperi eventuale efecte negative privind percepția UE, NATO sau a unor țări vecine, țări care au apărut în aceste dezbateri ca fiind actori mai mult sau mai puțin importanți: Ungaria și Rusia.

Nu putem spune că polemica politică, de multe ori extrem de pasională, nu a avut efect asupra opiniei publice. Există un efect, dar nu unul major. Avem mai degrabă doar amorsarea unei atitudini antioccidentale, deocamdată slabă, dar măsurabilă. Nu este exclus ca viitoarea campanie electorală să devină o cutie de rezonanță mai importantă pentru discursuri naționaliste, soluție facilă din punct de vedere politic, și atunci tendințele acestea se pot accentua.

Deocamdată, la nivelul de generalitate la care s-a desfășurat cercetarea noastră, nu se văd schimbări prea mari de tendință, chiar dacă o serie de cifre pot avea semnificația unui semnal de alarmă.

Presiunile occidentale

Respondenții consideră mai degrabă rău faptul că statele occidentale fac presiuni asupra Guvernului României pentru respectarea procedurilor democratice. 46% dintre respondenți consideră benefice presiunile țărilor occidentale, 50% consideră aceste

acțiuni negative, iar 52% dintre intervievați consideră că România nu ar trebui să accepte aceste presiuni.

În ceea ce privește percepția relației dintre Ungaria și România părerile sunt împărțite, 43% dintre intervievați considerând Ungaria mai degrabă prietenă României iar 38% mai degrabă o țară dușmană. Tinerii (18-35 de ani) tind mai degrabă să considere Ungaria o țară prietenă (51,2%), iar persoanele în vârstă (peste 65 de ani) consideră Ungaria mai degrabă un dusman (52,2%). Se observă deci scăderea încrederii în țara vecină odată cu înaintarea în vârstă. Diferențe de percepție a Ungariei apar și în funcție de regiunea geografică a respondenților. Intervievații din regiunea Transilvania + Banat consideră în cea mai mare măsură, Ungaria o țară prietenă (47,6%). La pol opus se află regiunea Moldova unde, în cea mai mare măsură (45,0%), Ungaria este considerată mai degrabă o țară dușmană României.

Se remarcă diferențe de percepție a Ungariei și în funcție de partidul preferat al respondentului pentru alagerile parlamentare. Persoanele care ar vota cu PDL (59%), UDMR (84,9%) și PNG (40%) consideră în cea mai mare măsură că Ungaria este mai degrabă prietenă României.

7

Întrebați cum consideră că este Rusia pentru România, 39% dintre respondenți consideră că această țară este prietenă României, iar 27% consideră că este un dușman, în timp ce 17% consideră că nu este nici prieten, nici dușman, iar 13% nu știu ce să creadă. Bărbații consideră că Rusia este o țară prietenă României în proporție mai ridicată decât femeile, în timp ce acestea declară în proporție foarte ridicată că nu știu cum sunt relațiile dintre cele două țări (19% vs. 6%). Persoanele din mediul rural tind să vadă Rusia drept o țară prietenă în proporție mai ridicată decât cele din mediul urban, la fel cele din Transilvania, Banat și Sudul țării comparativ cu cele din Moldova.

Legat de **politica externă a României** majoritatea respondenților au o părere proastă sau foarte proastă (55%). Persoanele de sex masculin tind în mai mare măsură (44,6%) să considere politica externă pozitivă decât persoanele de sex feminin (37,9%). Se remarcă o diferență de percepție și în funcție de gradul de școlaritate. Astfel, persoanele cu studii superioare consideră în mai mare măsură (49,8%) politica

externă a României bună decât persoanele fără sau cu un nivel scăzut de educație (32,5%).

În general, românii (51%) se declară nemulțumiți de politica externă a țării, cele mai nemulțumite fiind persoanele din mediul urban (64,5%) și susținătorii partidului UNPR ce se declară în proporție de 80% destul sau foarte nemulțumiți de politica

Pericolul extern

62% dintre români consideră că în prezent România nu se află în pericol de a pierde teritorii. Persoanele cu studii superioare susțin în cea mai mare măsură (76,0%) că România nu se află într-un astfel de pericol. Femeile tind în mai mare măsură să considere că țara ar putea pierde teritorii (37,6%) decât bărbații (31,9%). De asemenea se poate observa că persoanele tinere (18-35%) consideră în mai mare măsură (44,6%) decât vârstnicii (38,7%) că ar putea fi pierdute teritorii.

Majoritatea persoanelor intervievate (59%) afirmă că nu au auzit declarația lui Crin Antonescu cu privire la rolul României și poziția acesteia în cadrul Uniunii Europene. Dintre cei care cunosc declarația, 60% declară că sunt de acord cu spusele lui Crin Antonescu, aproape în totalitate votantii USL.

Relațiile cu minoritățile etnice.

În general românii consideră relațiile cu alte etnii de pe teritoriul țării ca fiind bune (66%). Persoanele cu studii superioare susțin în cea mai mare măsură (68,2%) acest fapt. În ceea ce privește relațiile dintre români și maghiari, situația este similară. 65% dintre intervievații consideră relațiile dintre români și maghiari bune, iar persoanele cu studii superioare tind în mai mare măsură să susțină acest fapt (71,8%). În ceea ce privește regiunile, majoritatea persoanelor mulțumite de relația dintre români și maghiari (72,1%) provin din regiunea Transilvania + Banat.

În cazul relației dintre români și romi, se observă o ușoară diferență față de cea cu maghiarii. 49% consideră relațiile dintre romi și români bune. Persoanele vârstnice (peste 65%) sunt cele mai mulțumite (58,2%) de aceste relații.

Românii consideră în general (82%) relațiile dintre români și germani bune sau foarte bune. Persoanele cu studii superioare susțin în cea mai mare măsură (96,1%) acest fapt.

Diaspora si votul

Majoritatea intervievaților (67%) consideră că românii plecați în străinătate nu ar trebui scoși de pe listele electorale permanente. Majoritatea celor ce susțin scoaterea de pe liste a românilor plecați sunt respondenții cu vârsta de peste 65 de ani (50%) și persoanele cu studii superioare (41,1%). De asemenea, susținătorii USL (46,3%) consideră în cea mai mare măsură că românii plecați în străinătate ar trebui scoși de pe listele electorale permanente. La polul opus se află susținătorii PDL ce consideră în proporție de 10.7% acest fapt.

Deocamdată, doar un semnal de alarmă.

Detalii metodologice²

Volumul eșantionului: 1.541 indivizi de 18 ani și peste

Tipul eșantionului: multi-stratificat, probabilist, reprezentativ la nivel national.

Reprezentativitate: eroare maximă tolerată de $\pm 2,5\%$

Interviurile s-au desfășurat prin metoda CATI

Perioada anchetei: 21-24 august 2011

² Unele întrebări au fost preluate din Eurobarometru 72, 2009:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_ro_ro_nat.pdf